

2015 MYRA-ANDRIAKE LİMAN YERLEŞİMİ A KİLİSESİ KAZI

ÇALIŞMALARI

Nurettin ÖZTÜRK

Doç.Dr., Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü
nuret38 yahoo.com

Murat ÇEKİLMEZ

Yrd.Doç.Dr., Adnan Menderes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi
mcekilmez@gmail.com

Öz

Batı Akdeniz sınırları içinde yer alan Lykia bölgesinin önemli kentlerinden Myra ve onun liman yerleşimi Andriake, Myros Çayı'nın denize ulaştığı bölgede oluşan bir iç limanın kuzey ve güneyinde konumlanmıştır. Bu sezon çalışmamızda Andriake A Kilisesi'nde gerçekleştirilen kazı çalışmaları sonucunda elde edilen bulgular ve veriler değerlendirilmiştir.

Andriake limanın geneli topoğrafik olarak kalkerli bir zemin üzerinde güney ve kuzey yerleşimi içinde düşünülmüştür. Tepenin doğu batı yönünde uzanması ile doğal bir korunma çizgisi oluşturur. Yapılaşma, güneye doğru alçalmış kalkerli zeminin olduğu alanda yoğunlaşmıştır. A Kilisesi Andriake güney yerleşiminde kuzey-batı yönüne doğru hafif eğimli arazi üzerinde inşa edilmiş şimdiki patika yolunun müze binasından sonra ilk yapısıdır.

A kilisesi plan olarak üç nefli bazilikal planlı olup yapının doğusunda, apsisin içinde yer alan synthronon, apsisin güneyinde ise üç yapraklı yonca planlı bir şapel yer alır.

Diktörtgen planlı yapının batısında bir atrium ve nartekse yer verilmiştir. Dıştan dışa 16.61x27.87 m. ölçülerinde yapıya batıdan bir, kuzey tarafından bir kuzey-doğudan bir olmak üzere toplam üç kapıyla ulaşılmaktadır. Naosun batısında yer alan 7.40x3.50 m. ölçülerinde narteks konumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Lykia, Myra, Andriake, Liman, A Kilisesi

Excavation Works of Myra-Andriake A Church in 2015

Abstract

Myra, one of the significant cities of Lykia, is within the borders of Western Mediterranean Region, and Andriake, and is located on the northern and southern parts of a port which was formed at the point where Myros River flows into the sea. This study is intended to evaluate the findings obtained in the excavations in Andriake Church A.

Andriake port is on a cancerous ground. Because the hill stretches from east to West, this port is a protected place. Settlement is on the cancerous ground towards South.

Church A is located on slightly sloping area in southern settlement of Andriake and is the first structure of present day alley after the museum.

Church A has basilica plan with three naves. In the eastern part of the church there is a synthron in the apse. There are one narthex in the western part of the structure, which has a rectangular plan. Three gates provide the access to the church which has a measure of 16.61x 27.87 m. There is a narthex located in the western part of the naos with the measure of 7.40x3.50 m.

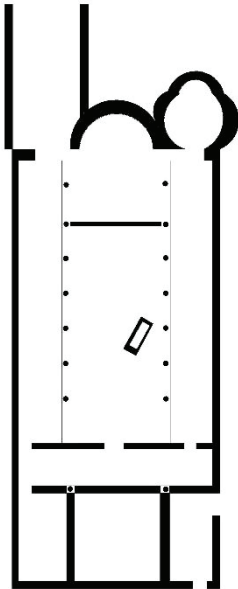
Keywords: Lykia, Myra, Andriake, Port, A Church

Andriake A Kilisesi Kazıları ve Buluntular

Andriake Myra'nın Liman yerleşimi ve mahallesi durumundadır. Andriake yerleşimi Androkos'un denize ulaştığı bölgede oluşan bir iç limanın kuzey ve güney yamacında kurulmuştur. Andriake deniz aşırı ticaret ve üretim alanlarında uzmanlaşmış bir yerleşim yeri olarak da öne çıkmaktadır. Myra, ticaret yaşantısının büyük bir bölümünü Andriake ile paylaşmaktadır. Andriake daha ağırlıklı olarak hizmet sektöründe çalışan ve toplumun en alt sınıfını oluşturan çoğunluğunu Roma vatandaşlık hakkına sahip olmayan kölelerin oluşturduğu bir nüfus yapısına sahip olduğu düşüncesi hakimdir. (Tekinalp, 2000: 6; Çevik-Bulut 2011: 37-40)

Andriake kentinin kurulduğu alanın fiziki yapısı genişlemeye olanak sağlamamaktadır. Çünkü limanı hem güneyde hem kuzeyde dar bir alanda sınırlayan dağlar buna geçit vermemiştir. Andriake kenti erken dönemden itibaren ilk kurulduğu yerde genişlemiştir.(Tekinalp, 2000: 7) Lykia bölgesi için çok önemli bir ihraç malzemesi durumundaki mor boya üretiminde kullanılan mureks bilgilerine Plakoma içinde hala varlığına tanık olabiliyoruz.(Çevik-Bulut, 2011: 40-43)

Andriake Kuzey ve Güney yerleşkesinde 6 adet kilise Erken Bizans kilisesi olarak tanımlanmıştır. Kentin kronolojik mimari yapı sırası değerlendirildiğinde Hellenistik-Roma-Bizans bölümleri olmak üzere 3 sıra tespit edilmiştir. Ancak bu kronolojik sıra içinde yapıların tarihi, ağırlıklı olarak Roma ve Bizans dönemlerine tarihlenmektedir.

Çizim 1: A
Kilise Plan

Kiliselerin ana yapılarının çoğunluğu Erken Bizans dönemine ait, her ne kadar ek yapılar Orta Bizans dönemine rastlasa da, altı kilise yapısının sıkıştırılmış bu dar alandaki konumları ilgi çekicidir. Bu konu, Myra'lı Aziz Nikolaos'un bu dönemde yaşamış olduğu ve I. Konstantinos döneminde Myra'da piskoposluk yapması ile açıklanmaktadır.(Doğan-Bulgurlu-Fındık 2013; Doğan-Bulgurlu-Fındık 2014)Ötüken 1991:179-192;Ötüken 1992: 291-303;Tekinalp,2000: 46) Burdan yola çıkarak iki görüş ön plandadır. Birincisi Aziz Nikolaos'un Myra da yer alması sonucunda buraya gelen hacılara Andriake Limanında hizmet vermek amacıyla bu kiliselerin inşa edilmiş olabileceği akla gelmektedir (Akyürek 2014, 52-57) Bunun yanında martirler için de bu kutsal alanların yapılmış olması

ihtimaldir. İkinci görüş ise kuzey ve güney yerleşkesinde mahallelerin varlığından söz etmek mümkün olabilir. II.Theodosius zamanında Myra'nın başkent ilan edilmesiyle birlikte Andriake bölge metropolünün ana limanı konumuna gelmesi ticareti ve imarı bir anda geliştirmiştir(Çevik-Bulut 2000: 38). Bu da ayrı bir sonuç olarak kabul edilebilir açıklamadır. Akyürek bu kiliselerin ağırlıklı olarak 5. Yüzyılda yapımının gerçekleştiğini ancak 530 depreminden sonra yeniden inşa edilmiş olabileceğini sikkeler ışığında savunmaktadır.

A KİLİSESİ

A Kilisesi, Andriake güney yerleşiminde şimdiki Demre Müze Müdürlüğü idari binanın batı yönünde yürüme yol üzerindeki ilk ulaşılan mimari yapıdır. 2015 çalışma planı içinde A Kilisesinin kazı ve koruma çalışmaları tamamlanmıştır(Foto. 1).

Foto. 1: A Kilisesi Genel Görünüş

Doğu batı yönünde dıştan 16.61x27.87 m.boyutlarında üç nefli bazilikal planlı(Tekinalp, 2000: 61) yapının doğusunda içten ve dıştan yarım daire dışa taşkın bir apsis vardır. Diktörtgen planlı naosta nef ayrımı yedişer sütunla 3 bölüme ayrılmıştır. Naos ölçüleri 16.61x24.25 m. boyutlarındadır.(Şekil 1) Bu ölçüler kazısı yapılmadan daha önce bu kilisede araştırma yapmış Harrison

tarafından dıştan 16.80 x 27.00 m., Grossman ve Severin'in tarafından ise 17.00 x 23.80 m. boyutları verilmiştir.(Tekinalp, 2000: 229) Bu ölçülerin farklı olması güney ve batı duvarların temel seviyesinde korunması sonucudur. Üç nefli bazilikal planlı kilisenin batısında sonradan ikiye bölünmüş narteks yer alır. Doğu–batı doğrultusunda inşa edilen üç nefli ve bazilikal planlı kilisenin apsisi yarım kubbe ile naos kısmı ise ahşap çatı ile örtülüdür.(Tekinalp, 2000: 120 vd.) Kilisenin atrium kısmında çalışmalar sırasında batı köşesinde yoğun bir şekilde deniz kabuğuyla sıkıştırılmış bir tabaka bulundu; yine açmanın ortasından ikiye ayıran duvar altında duvara yakın kısımda 90 cm. de mozaikli tabanla karşılaşmıştır. Zeminin diğer bölümleri ise kireç taşından plakalarla döşenmiştir. Açmanın güney kısmına yakın yerde iki tane plastik kadın başı ve kanatlı bir melek olabilecek kabartma eser ele geçti.(Foto. 2)

Foto. 2: Melek Figürü

Foto. 3: Meryem Figürü

Kilisenin dış mimarisinde cephe ve giriş alınlıklarında rastlanılabilecek bu tür eserlerin 9-10 yy. da kiliselerde kullanıldığını biliyoruz. Plastik kadın başı ise Meryem figürlerine benzemektedir.(Foto. 3) Açma içinde 2 bronz sikke ve yazıtlı sunak parçaları bulunmuştur. Açmanın batı bölümünde 7.40x3.50 m. genişliğinde dikdörtgen bir mekan ortaya çıkarıldı. Alanın batı kısmında I nolu açmada ortaya çıkarılan taban mozağinin bir kısmı 2 nolu açmada devam eder durumdadır. Bema

korkuluk giriş payesi, 22x65 cm. ölçülerinde parçalar halinde eksiksiz ele geçmiştir. Dört taraflı payenin zerinde iki yüzü sarmaşık ve yavru kuş figürü ile bezelidir. Başlık kısmı ikili makara şeklinde düşünülmüştür.(Foto. 4) Narteks bölümünün güneyinde ince duvar kaplaması olabilecek plakalarla karşılaşıldı. Genellikle mimari plastik üzerinde dönemin modasını yansıtan geometrik ve bitkisel yer yer de hayvan figürlerine yer verilmiştir. Yine bu alanda bema ve templon payelerine ve korkuluk parçalarına ait mimari eserler ele geçti. Bu alanda nef girişinde kullanılmış olan bir lento parçası ile karşılaşıldı. Yapıda in situ ve kazı alanlarında çok sayıda bulunan mimari ve litujik taş öğeler kilisenin mimari bezemesi konusunda fikir vermektedir. Buranın güney batı duvarları, kilise yapısının güney

Foto. 4:Templon

batı köşesinin duvarlarına yaslandırılmıştır. Mekanın doğu duvarı ise doğu duvarı ile organik olarak devam etmektedir.

Narteks'in güneydoğu köşesinde kilise yapısının güney nefine açılan kapı eşiği açığa çıkarıldı. Yine narteks'in bu kısmında mozaik zemin yer yer korunmuş bir şekilde açığa çıkarılmıştır. Narteks'ten güney nef'e giriş kapısının önünde 94x62 cm. ölçülerinde bir basamak açığa çıkarıldı. Mekan 2 nin güney-doğu köşesinde 1.25 cm. genişliğinde kapı ile karışlaştırılmıştır.

Kilisenin ana mekanında mozaik zeminin tamamen dağınık ve tahribata uğramış olduğu tespit edilmiştir. Kilise yüzeyinde yazıtlı mortır parçaları bulunmuştur (Foto 5). Geç Roma dönemine tarihlediğimiz mortır parçasının dudak kısmı sağlam ele geçmiştir. Dudak parçasının üzerindeki yazıtta “ Talihin Açık Olsun (İyi Şanslar) ey Eironos” ibaresi yer almaktadır.

Foto. 5: Mortar parçası

Açmanın kuzey-doğu bölümünde 3.20x1.20 cm. genişliğinde oda şeklinde bir mekan açığa çıkarıldı, açmanın kuzey-doğu köşesinde sabit noktadan -140 cm. koddan yoğun bir şekilde tahribata uğramış mozaik zemine ile karşılaşıldı. Kuzey nefte yürütülen kazı çalışmalarında giriş kapısı ortaya çıkarıldı. Kapının önünde, ana kayanın traşlanması ile zemin oluşturulmuştur. Apsis kısmındaki synthronon, at nalı biçiminde dört basamaktan oluşmaktadır. Basamakların üzeri kireç taşından kaplanmış plakalar yer yer sağlam ele geçmiştir. Bemanın güney nef'e bakan kısmında sütun altlığı ve sütun parçaları ile nef içerisinde iki adet yazıt parçası ile karşılaşıldı.(Foto. 6) İkincisinin üzerinde “ **Nikodemus oğlu kaptan Telesphoros ve onun oğlu Loulios’un Neike hatırasına diktirdi**” yazıyor.

ΕΛΕΣΦΟΡΟΥΚΥ
 ΒΕΡΝΗΤΟΥΝΕΙΚΟ
 ΜΗΔΕΟΣΚΑΙΙΟΥΛΙΟΥ
 ΤΟΥΥΙΟΥΑΥΤΟΥΑΝΕΕ
 ΤΗΣΕΝΝΕΙΚΗΜΝΗ
 ΜΗΕΝΕΚΕΝ

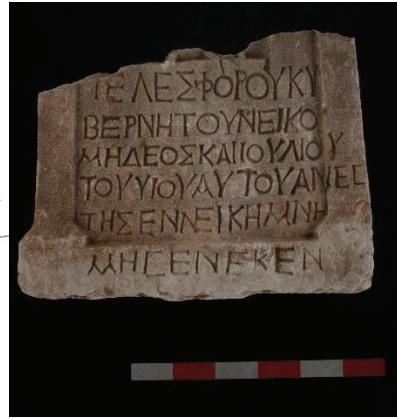

Foto. 6: Yazıt Parçası

Yazıt türünden bu stel M.S. 2-3. yüzyıla tarihlenmektedir. Bu yazıt parçasının bir mezar steli olabileceği üzerindeki ibareden anlaşılmaktadır. Orta nef içerisinde kuzey-batı güney-doğu yönünde ana kayaya oyulmuş 2.80x1.32 m. ölçülerinde oyma (lahit) mezar içerisinde 4 kişiye ait iskeletlerle karşılaşıldı. Bu mezarın kilise ile organik bağlantısı bulunmadığına, mezarın Roma Döneminde Kocarçay'ın iki yamacında nekropol alanı olarak kullanıldığına tanık oluyoruz. Bizans döneminde ölü gömme alanları, genelde kilise yakınlarında konumlanır. Fakat Andriake Kiliselerinin tamamı kayalık alanda kurulduğu için, kiliselerin

Foto. 7: Roma Mezarı

yakın yerleri düşüncesi ortadan kalkmış oluyor. Böylece bir sonuç kalıyor o da Roma döneminde kullanılan mezarların tekrar şekil değişikliği yapmadan kullanılmış olmasıdır.(Foto.7) Bu da burasının Roma döneminde Myra-Andriake kentinin nekropol'ü olarak düşünüldüğünün kanıtıdır. Zemin kod farkının sifirlandığını görünce ana zeminin bu mezar üzerinde planlandığı ortaya çıkıyor. Andriake'nin kuzey yamacı yerleşimi bu Roma Dönemi Likya tipi lahitlerle kaplıdır.

Ek yapılar

Erken Bizans kiliselerinde soldakine Prothesis sağdakine ise Diokonikon denilen Pastophorion hücrelerinin planları birbirinden farklıdır.

1-Kilisenin güney-doğu köşesindeki yonca planlı kuzey-doğu ve güneyde herbiri yaklaşık 3.25 m. çapında üç yayın birleşmesiyle oluşmuş mekana, batısındaki A kilisenin güney yan nefinin doğusundan açılan iki basamaklı kapıdan girilmektedir. Kapı genişliği 1.15 m. olup yonca planlı yapının güney apsisi parkur yolu altına doğru uzandığı için çok az bir alanın kazısı bırakılmıştır. Yonca planlı şapel dolgusu içinde mimari olarak sütun başlığı parçaları, sütun altlığı, korkuluk levha parçaları ele geçirilmiştir. Bu yonca planlı yapı öncesi, giriş kapısının hangi mekana açıldığı belirsizliğini korumaktadır. Tekinalp bu soru işaretine üç öneri sunmuştur. Bizce de en yakın olası sonuç, güney nefin doğusunda ilk yapı evresinde bir kapının olmadığını yonca planlı şapel inşa edildikten sonra açıldığı görüşü hakimdir. Tekinalp burasının üst

örtüsü için şu açıklamayı yapar; üzerleri yarım kubbe ile örtülü, üç yönde birbirine eşit yarım dairelerden oluşan üç yapraklı yonca planlı yapının ortasında oluşan kare alanın kubbe ile örtülü olduğu görüşündedir. Ayrıca bu yapı özelliğine benzer plan olarak da, Güceyman Tepesi'nde, Gülmez Asar'da, Kök Burunu'nda ve Letoon'daki kiliseleri örnek olarak gösterir.(Tekinalp: 2000, 315) Ayrıca Lykia Bölgesi'nde üç yapraklı yonca plan, 6. yy.'a tarihlenen kiliselerin içerisinde bema, apsis ve bazilikal plan çerçevesinde ana yapı içinde düşünülmüştür. Andriake üç yapraklı yonca planın diğer bir uygulaması yine Andriake limanı içinde A kilisesinin batısına düşen B kilisesinin güney şapelindeki ek yapıda görülür.(Tekinalp 2000: 316. Lev. 49) Bu yapının kazısı sırasında yoğun şekilde sönmüş kireç izleri ile karşılaşıldı. Kilisenin Geç Bizans döneminden sonra kullanılmadığını ve Andriakede'ki geç dönem yapıları için burasının kireç söndürme kuyusu olarak kullanıldığı ağırlık kazanmaktadır. Yonca planlı şapelin benzer örneği Demre İlçesine bağlı Muskar Köyü, Karabel mahallesi'nin 2 km. kuzeyinde bulunan Asarcık Batı yerleşimindeki 6. Yüzyılın ilk yarısına tarihlenen üç yapraklı yonca planlı kilisedir.(İşler 2010: 188-196)

Ayrıca 1960' lı yıllarda Lykia bölgesinde geniş kapsamlı çalışmalar sürdürmüş olan Harrison'un Lykia bölgesi kiliseler ve şapeller adlı çalışmasında Erken Bizans dönemine tariheddiği Letoon kilisesindeki bazilikal plan anlayışı ve haç planlı şapeli ile Andriake A kilisesi paralellik göstermektedir.(Harrison 1963: 117-151)

2-Andriake A Kilisesinin kuzey doğu köşesinde tek basamakla çıkılan kapı eşiği bizi iki bölmeli tek nefli doğu-batı yönünde bir şapel yapısına ulaştırıyor. Kilisenin naos kotundan biraz daha yüksektir. Yapının ölçüleri 14x7 m. boyutlarında ve duvar kalınlığı 0.65 m. dir. 2000'li yıllarda Tekinalp tarafından bu yerde apsis dairesinin iki yanında diktörtgen kesitli iki niş tespit edilmiştir. Ancak bu insitu şu anda tahrip edilmiştir. Bu şapele iki kapı ile girilmektedir. 1. Kapı yukarıda belirttiğimiz kuzey neften açılan, ikinci kapı ise

güney duvarının doğusunda bulunan yaklaşık 0.60 m. genişliğindeki kapıdır.(Tekinalp 2000: 65) Şapelin duvar örgüsü ve mimari unsurları kiliseden geç bir dönemi yansıtmaktadır. Bu alanda sadece temizlik ve derleme çalışmaları yaptığımız için yapının içindeki mimari unsurlar hakkında bilgimiz kısıtlı kalmıştır. Ancak Harrison'un Lykia bölgesindeki Kiliseler ve Şapeller isimli çalışmasında Karabeldeki kilisenin kuzey yönündeki şapelli alan içinde vaftiz havuz'una yer verilmiştir; burdan yola çıkarak, Andriake A kilisesinin de kuzey şapel yapısı içinde Vaftiz havuzunun olma olasılığı muhtemel bir düşüncedir(Harrison 1963: 117-151). Diğer beş kilisede vaftizhane olmaması burdaki olasılığı azaltıyor. Tekinalp, bu kiliselerin yerleşik halktan çok, limana dışardan gelenlerin veya Myra'daki Azizlerin martyriyonlarını ziyaret etmeye gelen kişilere hizmet ettiğini söyler. Ayrıca M.S. 5.yüzyılda hac yolculuğunun sunduğu liman hizmetleri ve Myrada'ki kutsal alanların insanları buraya çektiği açıktır. Bu ticaret yoğunluğunda, bu kiliselerin görevi günlük ibadet alanları olması söz konusudur.

Batı yönündeki ek yapı ise Tekinalp 'in verdiği bilgiler doğrultusunda narteksin tek bölmeli olduğu anlaşılmakta; ancak yaptığımız kazılar sonucunda arazinin eğiminden de faydalanılarak hamam yönüne doğru narteks'in genişletilmiş olduğunu bu alanın kod farkını yok etmek içinde dolgu malzemesi kullanıldığına tanık oluyoruz. Bu dolgu malzemesi narteks'in alanının büyümesine de yol açmıştır. Bu yüzden alan kazanması sonucunda B ve C kiliselerinin narteksinden büyüktür. Bu ek yapı Geç Bizans dönem mimari unsurları barındırmaktadır.

Kilisenin çaya bakan kuzey-batı bölümünde her ne kadar Kilise ile mimari olarak organik bağı olmasa da, 2 m. uzaklıkta kare planlı bir podyum üzerinde dairesel bir kulenin yükseldiğine tanık oluyoruz. İşlevi konusunda kesin bir sonuç elde edilmemesine rağmen düşüncelerimiz, burasının bir çan kulesi olması yönünde yoğunlaşmıştır.

Foto. 8: Korint Başlığı

Andriake A kilisesinde malzeme olarak, apsis'te orta boyutlu diktörtgen kesme taşlara ve iki cepheli ve iç kısımlarda moloz taş dolgusuna yer verilmiştir. Kuzey ve güney duvarlarda ise farklı boyutlardaki kaba yontu taşlar ve örülen duvar aralarında ise tuğla ve kremit parçaları yer yer kullanılmıştır. Sütun, sütun başlıkları ve parçalarında kireç taşı kullanılmış. Stilistik ve tipolojik özellikleri açısından, başlıkları M.S. 5. yüzyılın son çeyreği ile M.S. 6. yüzyılın ilk çeyreğine tarihleyebiliyoruz (Foto. 8). Liturjik taş eserler sınıfında incelediğimiz, bema girişine ait

templon payelerinde, narteks korkuluk levhaları ve ambon parçalarında yoğun olarak kireçtaşı kullanılmıştır.

Andriake A kilisesinde M.S. 4. yüzyıldan itibaren karşımıza çıkan orta nefi apsisden ayıran templon ve bema düzenlemesi uygulanmaktadır(Özcan 2012: 427-452).

Stylobat üzerinde yer alan sütunlar ise bema ve templon düzenlemesiyle A Kilisesi erken dönem Bizans Mimarisi özelliklerini taşır. Özellikle bema bölümünde ve kilisenin naos kısmında ele geçen kireç taşı mimari ve plastik buluntular, kaliteli işçilikleri ve dönemin bezemeleriyle öne çıkmaktadır. Bema ve Narteks'e girişteki templon korkuluk levhaların çoğunluğu bitkisel-geometrik ve hayvan figürleri ile bezelidir. Levhaların çoğu in situ buluntusu olmadığı için yapının neresine ait olduğu konusunda biraz zayıf kalmış durumdayız. Bu

korkuluk kaplama mimari levhaların M.S. 5-6 yüzyılın modasını yansıttığını ve bunların gezici atölyelerde çalışan ustaların Lykia bölgesindeki örneklerle karşılaştırılabileceği Tiryaki tarafından ifade edilmektedir(Tiryaki 2012: 494-512). Aziz Nikolaos Kilisesinde benzer mimari plastiği halen kilisenin atrium kısmında ve ikinci katta istiflenmiş şekilde korunmaktadır(Ötügen-Fındık, 2008: 47 vd).

Zemin Mozaikleri

Kazı çalışmalarımızın ardından bazilikanın tüm iç mekanında zemini kaplayan taban döşeme, ağaç kökleri ve doğal sebepler nedeniyle tahrip olmuştur. Mozaiklerin temizlik çalışmaları sonucunda A Kilisesinin tabanı yer yer kireç taşı plakalarla(opus sectile) ve yer yer mozaik süsleme(opus tessellatum) ile kaplandığına tanık oluyoruz. Su ile yıkandıktan sonra ortaya bitkisel geometrik ve değişik türlerde kuş figürleriyle karşılaşıldı. Mozaiklerin yoğun olarak görüldüğü alan güney nefdir. Güney nef'in atriumla birleştiği köşe mozaiklerinde yer alan pano kırmızı kahverengi, açık krem ve siyah renkli, aynı boyda kesilmiş küp biçimli 1x1cm. boyutlarında tesseralardan oluşmuştur. Panonun dış çerçevesi asma dalının oluşturduğu kahverengi boyalı dallarla çevrilidir. Güney batı nefte dış çerçeve içinde ise ökaristi(şükran) ayini sırasında kullanılan liturjik objelere,

ayrıca bunların belirli işlevlerin yanısıra, sembolik anlamlarına da tanık oluyoruz. Bunlardan, metal taklitli konik ayaklı melon bölmeli kalıs tasvirimizin iki yanında İsa'nın ruhunu sembolize eden iki serçe yer almaktadır. (Foto. 9)

Foto. 9: Kalıs ve Kuşlar

Kalıs kutsal şarabın konduğu ökaristi'nin temel objesidir. Kalisler mozaikler üzerinde daha çok 4.yüzyıldan sonra görülmeye başlanıyor. Erken

dönem kalislerin formları genellikle küresel gövdeli ve konik kaidelidir.(Acar 1997:50-51; Tüzün 2013: 14-15) Bu resmin hemen altındaki iç panoda asma dallarının içinde yer alan güvercin figürünü ve kenger yaprakların iç kısmında küçük yavru kuşlar ile bir refrigerium sahnesi oluşturulmaya çalışılmıştır.(Foto. 10).

Foto. 10: Refrigerium Sahnesi

İç pano başlangıçta yer alan diğer bir motif ise, ağırlıklı olarak krem ve kahverengi taşlarla oluşturulan İbrik, genellikle rahibin ökaristi törenine başlamadan önce ellerini yıkaması için kullandığı objedir.(Foto. 11) Genelde Bakire Meryem ile resmedilir ve saflığı sembolize eder. İbrik objesinin sağında yer alan kahverengi zemin üzerinde beyaz taşlardan oluşturulmuş Labrys(çift taraflı balta) motifi lotüs çiçeğinin iki yanında simetrik olarak işlenmiştir.(Foto. 12) Aynı pano içinde zemini kahverengi taşlardan oluşan dikdörtgen panoda yatay kum saati motifine de yer verilmiştir. Aynı düzlemde güney nefte asma dalları ile oluşturulmuş dış çerçevenin birleştiği iç panoda açık mavi ve kahverengi

tesseralardan oluşan malzeme ile dairesel enterlacs motifi sıralanmıştır.(Foto. 13)
Dairelerin merkezinde kahverengi taşlardan düşünülmüş kare motifi yer alır.

Foto. 11: İbrik

Foto. 12: Labrys

Foto. 13: Dairesel Enterlacs

Nartekste ele geçen küçük bir parça mozaik üzerinde ise, iç içe geçmiş spind atan daire içlerinde içbükey kareler oluşturan daire motifleri yer alır. Benzer motifler M.S. 5-6. yüzyılda yaygındır.(Özet 2009: 71-82),(Foto. 14)

Foto. 14: Keşişen Daireler

Andriake A kilisesinde 2015 çalışmalarımızı tamamladıktan sonra, zeo-tekstil örtü ve ince kumla kapatılarak koruma amaçlı çalışmamız gerçekleştirildi.(Foto. 15)

Foto. 15: Jeotekstil örtü

Andriake'deki kiliselerin yazıtlarında bu yapıların kimlere adandığı konusunda bir açıklama yoktur. Ancak buradaki bölgesel Azizlerin çok güçlü bir yapıya sahip olmaları ve bunlardan Aziz Nikolaos'a, Aziz Kallinike ve bölge martirleri olan Kreskenes ve Dioskrides'e adanmış olma olasılığı yüksektir(Tekinalp. 2000: 326)

Andriake A Kilisesini mozaik tekniği ile üzerindeki litürjik objelerden dolayı ve yapının apsis duvar malzemesi göz önünde bulundurularak benzerleri ışığında 5-6.yy.'a tarihlemekteyiz. Ancak ek yapılar için kiliselerin kullanımı sona erdikten sonra kilise ile bağımsız bir yapı olmadıklarını da ifade etmek

gerekir. Çünkü mimari bağlantıları ve geçişleri ana yapının içerisinde sağlanmaktadır. Genellikle ana yapı yıkılmışsa daha çok yeni kilise için, yapının ana mekanı olan naos kısmı tercih ediliyor. Bu tür örnekleri Lykia bölgesinde görebiliyoruz.

Bu ek yapıların mimari unsurları göz önünde bulundurulduğunda, ek yapılar ya Arap saldırılarından sonra ya da doğal etkenlerden yıkılmış olabileceğini gösteriyor. Sonuçta ek yapıların 9.yy. ilk çeyreğinin sonlarında Arapların bölgeyi terk etmesi ile ve ticaretin etkili olduğu zamanlara denk gelmesi büyük olasılıktır. Bu ek yapılar, bölgenin ekonomik ve din turizmine yönelik canlanmaya paralel olarak 11-12. yy. içerisinde değerlendirilebilir(Tekinalp. 2000: 325).

2014 ve 2015 yıllarındaki çalışma yaptığımız A ve C kiliselerin alt yapılarında, tapınak ile bağlantısı olup olmadığına yönelik herhangi bir mimari bulguya rastlanmamıştır.

Kaynakça

- Acara, M.(1997). “ Bizans Maden Sanatında Dini Törenler Sırasında Kullanılan Liturjik Eserler” Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayımlanmamış Doktora Tezi.
- Çevik, N. (2010a). “Myra ve Andriake Kazılarında İlk Yıl: 2009”, Anmed, Anadolu Akdeniz’i Arkeoloji 2010/8, Suna - İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, Antalya.
- Çevik, N. (2010b). “Myra ve Limanı Andriake: Kazıları Başlarken Ön-Düşünceler”, Arkeoloji ve Sanat Dergisi 134, Nisan-Mayıs 2010, 53-82.
- Çevik, N. (2010c). “Myra. The Sunken Metropolis of St. Nicolas”, Current World Archaeology 41, 18-25.
- Çevik, N. – Bulut, S, (2011a). “Myra ve Andriake Kazıları 2010”, Anmed, Anadolu Akdeniz’i Arkeoloji 2011, Suna - İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, Antalya.
- Çevik, N. – Bulut, S. – Akyürek, E. (2012). “Myra-Andriake Kazıları ve Araştırmaları 2011”, Anmed, Anadolu Akdeniz’i Arkeoloji 2012/10, Suna - İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, Antalya.
- Doğan, S. – Bulgurlu, V. – Fındık, E. F. (2013). “Demre/Myra Aziz Nikolaos Kilisesi Koruma ve Onarım Çalışmaları – 2012”, 35. KST, 3, Ankara, 292 -301.
- Doğan, S. – Fındık, E. F. – Bulgurlu, V. (2014). “Demre/Myra Aziz Nikolaos Kilisesi Kazı, Koruma ve Onarım Çalışmaları, 36. KST, 3, Ankara, 245-256.
- Harrison R. M. “ Churchles and Chapels of Central Lycia Anatolia Studies ”. British Institute at Ankara.
Vol. 13, PP. 117-151.
- İşler, B. “ Sionlu Aziz Nikolaos’ un Batı Asarcık Yerleşimi’ ndeki Mezar Yapısı; Bizans ve Çevre Kùltürler” 2010. 188-196.
- Ötüken, Y. (1991). “1989 Yılında Antalya’nın Demre İlçesi”ndeki Aziz Nikolaos Kilisesi”nde Yapılan Çalışmalar”, VIII. AST, Ankara, 179 – 192.
- Ötüken, Y. (1992). “1990 Yılında Antalya’nın Demre İlçesindeki Aziz Nikolaos Kilisesi”nde Yapılan Çalışmalar”, XIII. KST, I, Ankara, 291-303.

- Özcan, H. Ö., (2012). “Muğla, Bodrum ve Milas Arkeoloji Müzelerindeki Orta Bizans Dönemine Ait Bir Grup Litürjik İşlevli Taş Eser”, OLBA 20, 427-452.
- Özcan, H. Ö. (2013). “Akyadaki Çatalçam Bazilikasına Ait Döşeme Mozaikleri”, OLBA 21, 457 – 488.
- Özet, A.(2009). “Bodrum-Torba Monastery Mosaics” Journal of Mosaic Research, Vol.13 71-82.
- Tekinalp, V. M. (2000). “Geç Antik Dönem Sonrasında ve Ortaçağda (M.S. 4-14. yy.) Andriake Kenti”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tiryaki, A., (2012). “Rhodiapolis Piskoposluk Kilisesine Ait Bir Grup Korkuluk Levhası”, OLBA 20, 494-514.
- Tüzün, M. (2013) “Bizans Litürjisi'nin Ana Ayini Ökaristi'de Kullanılan Kalisler. Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü. Eskişehir.